

MATURITNÝ OKRUH 1

OHYBNÉ SLOVNÉ DRUHY

- slovnými druhmi sa zaoberá **MORFOLÓGIA**

Delenie slovných druhov podľa 3 kritérií:

1. ohybné - neohybné
2. plnovýznamové - neplnovýznamové
3. sú vetné členy - nie sú vetné členy

PODSTATNÉ MENÁ ohybné (skloňujú sa), plnovýznamové
sú vetným členom (najčastejšie *podmet*, *predmet*)

- pomenúvajú osoby, zvieratá, veci, vlastnosti, deje a stavy

konkrétne PoM	abstraktné PoM	všeobecné PoM	vlastné PoM
názvy osôb, zvierat a vecí (hmotné)	názvy vlastností, dejov a stavov (nehmotné)	predmet toho istého druhu	určitý a jedinečný predmet
<i>otec, Lucia, Slnko, mačka, krieda, vzduch</i>	<i>úprimnosť, láska, beh, uvažovanie, zdravie</i>	<i>hokejista, herečka, časopis, pes, škola</i>	<i>Peter, Dunaj, Nórsko, Hossa, Facebook</i>

Gramatické kategórie podstatných mien

- **rod** (mužský, ženský, stredný)   *Podstatné mená mužského rodu sa delia na životné a neživotné!*
- **číslo** (jednotné a množné)
- **pád** (nominatív, genitív, datív, akuzatív, lokál, inštrumentál)

Pád	Pádová otázka
nominatív	kto? čo?
genitív	(bez) koho? čoho?
datív	komu? čomu? (<i>dám</i>)
akuzatív	koho? čo? (<i>vidím</i>)
lokál	(o) kom? čom?
inštrumentál	(s) kým? čím?

!!! vzor nie je gramatická kategória (vzory slúžia na to, aby sme vedeli, ako správne skloňovať, máme 12 základných vzorov)

chlap, hrdina, dub, stroj, žena, ulica, dlaň, kosť, mesto, srdce, vysvedčenie, dievča

Pomnožné podstatné mená = pomenúvajú jednu vec, ale majú tvar množného čísla (*Košariská, Alpy, Tatry, Vianoce, raňajky, prázdniny, nožnice, ústa*)

POZNÁMKA: Podstatné mená sú súčasťou samostatného maturitného okruhu, v ktorom nájdete obširnejšie info.

PRÍDAVNÉ MENÁ ohybné (skloňujú sa), plnovýznamové
sú vetným členom (najčastejšie *prívlastok*)

- označujú vlastnosti osôb, zvierat, vecí a javov

akostné PrM	vzťahové PrM	prívlastňovacie PrM
vyjadrujú akosť, kvalitu	vyjadrujú vzťah k podstatnému menu	vyjadrujú vlastníka
<i>pekný, cudzí, milý, biely, zlý, veselý</i>	<i>drevený, zimný, český, kamenný, aprílový</i>	<i>otcov, matkin, priateľov, líščí</i>

Prívlastňovacie prídavné mená sa delia na **individuálne** a **druhovú**, napr. *líškin brloh* (individuálne: týka sa jednej líšky) a *líščí brloh* (druhovú: týka sa celého druhu).

Gramatické kategórie prídavných mien

- **rod, číslo a pád** (preberajú ich *od svojich nadradených podstatných mien*)

vzory prídavných mien: **pekný** (PrM s tvrdým zakončením), **cudzí** (PrM s mäkkým zakončením), **pávi** (živočíšne PrM), **otcov/matkin** (PrM zakončené na *-ov, -ova, -ovo, -in, -ina, -ino*)

Stupňovanie prídavných mien

- stupňujú sa **iba akostné prídavné mená** !

- rozlišujeme **pravidelné** a **nepravidelné** stupňovanie

a/ *pravidelné* stupňovanie, t.j. nemení sa slovotvorný základ

milý – milší – najmilší

úprimný – úprimnejší – najúprimnejší

b/ *nepravidelné* stupňovanie, t.j. mení sa slovotvorný základ

zlý – horší – najhorší

veľký – väčší – najväčší

ZÁMENÁ ohybné (skloňujú sa), plnovýznamové
sú vetným členom (najčastejšie *podmet, predmet*)

- odkazujú na mená, naznačujú osobu, zviera, vec a vlastnosť

osobné	zvratné	ukazovacie	opytovacie	neurčité	vymedzovacie
<i>ja, on, ona, my, vy, tvoj, váš, ich</i>	<i>sa, si</i>	<i>ten, onen, taký, toľký, to, taká</i>	<i>kto? čo? aký? či? koľký?</i>	<i>dakto, niekto, nejaký, niektorý, niečo, čísi, ktorýkoľvek</i>	<i>ten istý, iný, nikto, nijaký, sám, všetok</i>

Osobné zámená sa delia na **základné** (napr. *ja, on, ona, my, vy*) a **privlastňovacie** (napr. *tvoj, váš, ich*).

ČÍSLOVKY ohýbné (skloňujú sa), plnovýznamové
sú vetným členom (najčastejšie *prívlastok*)

- pomenúvajú množstvo, poradie osôb, zvierat, vecí, vlastností a dejov

- základné rozdelenie čísloviek je na **určité** a **neurčité číslovky**

základné	radové	násobné	druhové
<u>základné určité:</u> <i>jeden, sto, tisíc</i>	<u>radové určité:</u> <i>prvý, tretí, tisíci, milióny</i>	<u>násobné určité:</u> <i>trikrát, tri razy, dvojnásobný</i>	<u>druhové určité:</u> <i>dvojaký, päťoraký</i>
<u>základné neurčité:</u> <i>veľa, málo, viacero</i>	<u>radové neurčité:</u> <i>niekoľký</i>	<u>násobné neurčité:</u> <i>niekoľkokrát, mnoho ráz</i>	<u>druhové neurčité:</u> <i>mnohoraký, niekoľkoraký</i>

V tabuľke ešte chýbajú **skupinové číslovky** (*dvoje, troje, päťoro, viacero*), na tie sa pýtame otázkou „*Koľko?*“

!!! V **siedmich** **siedmych** triedach sa dnes neučilo. **!!!**

a/ *siedmich* = základná číslovka, znamená počet tried

b/ *siedmych* = radová číslovka, znamená siedme ročníky (t.j. siedmacy)

POZNÁMKA: *Pamätať si, že na základné číslovky sa pýtame otázkou „Koľko?“ a na radové číslovky otázkami „Koľký? Koľká? Koľké?“*

PRAVOPIS násobných čísloviek

- **krát** píšeme spolu (dvakrát, tisíckrát)
- **násobný** píšeme spolu (dvojnásobný, stonásobný)
- **raz, ráz, razy** píšeme oddelene (jeden raz, dva razy, tri razy, štyri razy, päť ráz, šesť ráz).

SLOVESÁ ohýbné (časujú sa), plnovýznamové
sú vetným členom (najčastejšie *prísudok*)

- vyjadrujú dej, činnosť a stav osôb, zvierat, vecí

1. plnovýznamové slovesá

- **stavové:** *blednúť, šedivieť, vyzdravieť*
- **činnostné:** *ležať, kričať, skákať*

2. neplnovýznamové slovesá

- **pomocné (sponové):** *byť, zdať sa, stať sa*
- **fázové:** *začať, skončiť, pokračovať*
- **modálne:** *musieť, chcieť, mať, môcť, smieť*
- **limitné:** *ísť, mať*

- ďalej slovesá delíme na **zvratné slovesá** (existujú iba so zámenom sa, si: *smiať sa, všímať si*) a **nezvratné slovesá** (*lietať, písať*)

Gramatické kategórie sloves

- **osoba** (prvá, druhá, tretia)
- **číslo** (jednotné, množné)
- **čas** (minulý, prítomný, budúci)
- **spôsob** (oznamovací, rozkazovací, podmienovací)
- **rod** (činný, trpný)
- **vid** (dokonavý, nedokonavý)

POZNÁMKA: Slovesá sú súčasťou samostatného maturitného okruhu, v ktorom k nim nájdete obširnejšie info.

STAROVEKÁ LITERATÚRA

3000 p.n.l. – 5. storočie n.l.

A: Orientálna literatúra

sumerská literatúra

Epos o Gilgamešovi !!! (asi 2000 rokov pred n.l.)

- **hrdinský epos o priateľstve a márnom úsilí dosiahnuť večný život**

- Gilgameš je z väčšej časti boh, ktorý tvrdo vládne obyvateľom mesta Uruk, tí prosia bohov o pomoc a oni im zosielajú polodivého človeka Enkidua, medzi postavami vzniká priateľstvo a spoločne zabijú krutého obra Chuvavu, do Gilgameša sa zaľúbi bohyňa Ištar, on ju odmieta, Enkidu bohyňu urazí a preto ho zasiahne smrteľná kliatba

- **Gilgameš hľadá tajomstvo večného života** (vyloví z dna oceánu **rastlinu nesmrteľnosti**, ktorú mu zožerie had), druhým spôsobom nadobudnutia nesmrteľnosti je **bdieť 6 dní a 7 nocí** (Gilgamešovi sa to nepodari)

- **v závere rozhovor Gilgameša s dušou Enkidua**, ktorý opisuje pochmúrny život po smrti

- písaný klinovým písmom, epos sa nenašiel celý, **autor anonymný**

hebrejská literatúra

Biblia

a/ Starý zákon: posvätná kniha Židov a kresťanov, veľká časť sa zaoberá dejinami izraelského národa, má 46 kníh

- *Tóra (5 kníh Mojžišových)* = najstaršia časť

- *poučné a básnické knihy*

- *prorocké knihy*

- *biblické historické príbehy* (napr. o stvorení sveta a človeka, Adam & Eva, Noe, Mojžiš, Dávid a Goliáš)

b/ Nový zákon: má 27 kníh

- *4 evanjeliá* (Matúš, Marek, Lukáš, Ján)

- *poučné knihy*

- *prorocké knihy* (život a pôsobenie Ježiša Krista, apokalypsa)

indická literatúra

Rámajaná (hrdinský epos)

Mahábháratá (hrdinský epos)

Kamasutra (príručka na zlepšenie sexuálneho života, pôvodne napísaná pre vyššiu spoločnosť)

Orientálnu literatúru ďalej tvorí akkadská, čínska a perzská literatúra!

B: Antická literatúra

700 p.n.l. – 5. storočie n.l.

antický ideál: človek + príroda + bohovia tvoria jednotu

grécka literatúra (najstaršia európska literatúra)

* **HOMÉR**

epos **Ilias**

Iliada = Trója

- opisuje **51 dní 10-ročnej vojny medzi Trójou a Spartou**, ktorú vyvolal syn kráľa Paris, keď uniesol Helenu - ženu spartského kráľa
- **hlavnou témou** eposu je **boj**, **ústrednými postavami** sú **vojaci** (na gréckej strane vyniká Achilles, na strane Tróje princ Hektor)
- **dielo končí Hektorovým pohrebom** po tom, čo jeho telo Achilles vydal kráľovi Priamovi

epos **Odysea**

- opisuje **41 dní 10-ročného putovania itackého kráľa Odysea** domov po páde Tróje, Odyseus sa vyznamenal tým, že pod hradbami Tróje dal postaviť dreveného koňa, do ktorého sa ukryli Spartania (tzv. danajský dar = škodlivý dar)
- jeho návrat domov je plný nebezpečenstiev (hnev Poseidona, ochraňuje ho Pallas Aténa, stretáva sa s obrom, sirénami, kyklopmi)
- nakoniec sa vráti do vlasti k svojmu synovi a vernej manželke Penelope (pobije všetkých jej nápadníkov a v závere sa uzmieri s Poseidonom)
- epos má **vyššiu umeleckú úroveň ako Ilias**, je **zložitejší**

Odysseus = silná vôľa, vytrvalosť, **prefíkanosť**, pokiaľ môže, robí **všetko pre záchranu svojich druhov**

- dielo je **oslavou Odyseovej šikovnosti a Penelopinej vernosti**

Odysea je prvým európskym dobrodružným dielom!

* **EZOP**

Bájky (zvieratá majú ľudské vlastnosti a správajú sa ako ľudia, bájky kritizujú negatívne ľudské vlastnosti a končia ponaučením)

* **SAPFÓ**

báseň **Modlitba k Afrodite** (telesné a duševné pôvaby mladých dievčat, milostné vzplanutia a smútok z nenaplnenej túžby, jediná zachovaná báseň, ostatné boli spálené)

* **SOFOKLES**

- napísal viac ako 100 hier (zachovalo sa len sedem)

- dôsledne zachovával fázy dramatického diela (**expozícia, kolízia, kríza, peripetia, katastrofa**)

- nesúhlasil s teóriou, že bohovia určujú osud jednotlivca a rozhodol, že **jeho postavy budú konať samostatne a za toto konanie ponesú zodpovednosť**

tragédia **Antigona !!!**

- **deti kráľa Oidipa žijú v Tébach**, kde vládne kráľ Kreon

- Antigonin brat **Polyneikos** **tiahne s vojskom proti mestu**, druhý brat Eteokles padne pri obrane ako hrdina

- **Polyneikos zahynie ako vlastizradca** a Kreon ho odmietne pochovať

- Antigona žiada sestru Ismenu o pomoc pri uskutočnení smelého plánu (**nerešpektovať ľudský zákon, ktorý šliape po božských zákonoch**)

- Ismena v strachu odmieta a **Antigona** aj napriek tomu **nechá Polyneika pochovať**

- **Antigonu** za trest **zatvorí do kamennej hrobky**, kde **spácha samovraždu** (uškrtní sa na závoji)

- mŕtvolu nájde Kreonov syn a zároveň Antigonin snúbenec Haimon (zabije sa a následne spácha samovraždu i jeho matka)

- **Kreon** je odsúdený žiť do konca života **sám s výčitkami svedomia**

Antigona: dievčina, ktorá dala prednosť povinnosti voči bohom, tradíciám a rodine pred vlastným šťastím, je odvážna, verí tomu, čo robí a nedá sa zastrašiť

kráľ Kreón: nový kráľ Théb, nefútostný, nehľadá na názory iných ľudí, namyslený, agresívny, impulzívny, tvrdohlavý a autoritatívny človek

idea: „Človek sa musí riadiť zákonmi, no v prvom rade by sa mal riadiť svojím srdcom!“

prológ: Antigona, Isména a Eteokles žijú v Tébach. Polyneikos tiahne proti Tébam. On i jeho brat Eteokles v boji padnú. Eteokla majú pochovať s poctami, Polyneika nie. Antigona sa napriek zákazu rozhodne Polyneika pochovať.

I.dejstvo: Polyneikos bol pochovaný, kráľov príkaz ktosi porušil.

II.dejstvo: Antigonu prichytia, ako prišla dokončiť pohreb svojho brata. Musí začať odznova, lebo vojaci mŕtvolu odkryli. Prichytí ju strážnik a predvedie pred Kreóna. Antigona je obvinená z porušenia kráľovho príkazu, čaká ju krutý trest - bude zaživa pochovaná v hrobke.

III.dejstvo: Haimón, Antigonin snúbenec, otcovi pripomína, že občania Téb nesúhlasia s jeho konaním. Haimón chce, aby neposielal Antigonu do hrobky, ale Kreón odmieta.

IV.dejstvo: Antigonu odvádzajú do hrobky.

V.dejstvo: Veštec Teiresias oznámi Kreónovi nevôľu bohov, kráľ sa preto rozhodne oslobodiť Antigonu. Veštec ho prosí, aby dôstojne pochoval Polyneika.

epilóg: Kreón prichádza vyslobodiť Antigonu, ale je neskoro. Obesila sa na vlastnom závoji. Kráľ našiel pri mŕtvom tele sedieť svojho syna Haimóna. Ten vytasí meč a Kreón uteká z hrobky. Myslí si, že ho chce syn zabiť, Haimón ale zabíja sám seba. Samovraždu spácha i Kreónova manželka. Kráľ zostáva sám a obviňuje sa zo všetkého, čo sa stalo.

rímska literatúra (mladšia sestra gréckej literatúry)

* **CICERO** (**O senáte, O zákonoch, o štáte**), významný rečník

* **CEASAR** (**Zápisky o vojne v Gálii**), politik, cisár

* **VERGILIUS**

epická báseň **Aeneas** (tematické pokračovanie eposu **Ilias**, z Tróje uteká Aeneas a hľadá novú vlasť, prenasleduje ho hnev bohyne, blúdi, nakoniec sa usadí v Latiu, ožení sa s Laviniou a založí nový rod = praotec rímskeho národa)

* **OVIDIUS**

Metamorfózy

- 250 gréckych, čiastočne i rímskych bájí

- bohovia premenou buď **trestajú** ľudské previnenia, alebo ňou poskytnú zúfalému človeku **únik a vyslobodenie zo života**

- v niektorých príbehoch je **premena hlavným motívom**, v iných len **vedľajším motívom**

- **motívy premien z rímskych a gréckych báji** (premena zo živej veci na neživú: Ikaros sa po páde zmení na Ikarovo more, premena neživej veci na živú: Pygmalionova socha)

a/ štyri epochy ľudstva: zlatá (najlepšia, ľudia nezabíjajú živé tvory), **strieborná, bronzová, železná** (najhoršia, epocha vojen a vzájomného vraždenia)

b/ grécke námety (napr. osud krásneho Narcisa, o Ikarovom páde, o tragickej láske Orfea a Eurydiky)

c/ rímske námety (napr. o zakladateľovi Ríma Romulovi, o Pytagorovi)

- **dielo končí oslavou Julia Caesara**, ktorého duša sa premení na hviezd

POJMY K MATURITNÉMU OKRUHU:

grécka tragédia

- pôvod slova tragédia je nejasný, prekladalo sa buď ako *capí spev* (podľa spevákov prezlečených za capov) alebo ako *spev o cenu capa*, spojenie hudby, tanca a slova, významnú úlohu mal chór = zbor
- jednota miesta, času a deja (na jednom mieste, v priebehu cca 24 hodín, jedna dejová línia)
- konflikt sa odohráva v boji so silnejším (osud, bohovia, spoločenské zákony)
- hlavnou postavou je výnimočný človek, ktorý sa často odmieta vzdať, napriek výnimočným vlastnostiam nie je dokonalý, omylom, ktorého sa hlavná postava dopustila, môže byť napr. priveľká hrdosť, prehnané ambície, porušenie božích zákonov
- končí vždy tragicky (hlavný hrdina zomiera)

homérovský epos

- rozsiahla veršovaná epická skladba o významných udalostiach
- bohatý dej, veľa príbehov, postáv, dejových línií, veľa opisov a lyrických zložiek
- hlavné postavy = výnimoční hrdinovia

rímska komédia

- ľudové prvky,
- hrdinovia = zamilovaní mladíci, dievčatá, ktoré upadli do otroctva, neviestky, lakomci, proroci